

СОЦІОЛОГІЯ

УДК: 316.334.56:711.4(477)

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.64.324584>

Шкуров Євген Владленович, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики та реклами,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна
e-mail: yevhen.shkurov@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5947-599X

СУСПІЛЬНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ МІСТ

Стаття аналізує повоєнне відновлення міст крізь призму сталого розвитку та соціології міста з урахуванням соціокультурних, економічних та екологічних аспектів. Розглянуто виклики урбанізації (джентрифікація, цифровізація, екологічні загрози тощо) та інноваційні підходи до їх подолання, з акцентом на комплексності, міждисциплінарності та ролі державної політики.

Ключові слова: сталий розвиток, соціологія міста, повоєнне відновлення, урбанізація, соціальна інклюзія, урбаністичне планування, Україна.

Постановка проблеми. Сталій розвиток охоплює економічні, соціальні та екологічні аспекти. По закінченні війни сталий розвиток набуде нового значення, оскільки процес відновлення міст дає можливість закласти основу для стійкого майбутнього, при цьому впроваджувати інноваційні підходи і виправляти помилки. Як показує історія повоєнної реконструкції міст (наприклад відновлення Києва після Другої світової війни або Берліна після падіння Берлінської стіни), процес відбудови часто стає точкою відліку для урбаністичних перетворень. У випадку сучасної України це може бути поштовхом для переходу до більш ефективних і сталих моделей міського розвитку.

Сучасні міста – це складні соціокультурні системи, де економічні, культурні, політичні, ідеологічні та технологічні аспекти перетинаються й формують унікальний соціокультурний фізичний та цифровий простір. Соціологія міста кінця ХХ ст. описує нові соціальні та економічні процеси, типові для пізнього модерну. У центрі уваги з'являються глобальні ринки й національні мережі, посилюється ролі знань і комунікацій, креативна та інформаційна економіка визначає розвиток регіонів. Пізній модерн підкреслює

складність і швидкоплинність цих процесів. Соціологія міста кінця ХХ – поч. ХХІ ст. пропонує широкий спектр теоретико-методологічних підходів, на які можна зважати при сталому розвитку та відновленні міст. Так у цей період у науковій дискусії з'явилися концепти глобальних міст (Sassen) [27], інформаційного та мережевого суспільства (Castells) [17; 18], розумних міст (Townsend) [31], планетарної урбанізації (Brenner, Schmid) [16], креативного класу (Florida) [19] тощо, до яких ми апелюємо в нашій роботі. Такі концепції дали можливість краще зрозуміти динаміку міського розвитку в умовах глобалізації та цифровізації, а також розглянути, як світова економіка, що ґрунтується на принципі накопичення капіталу (Wallerstein) [32], впливає на урбаністичні процеси.

Наразі завдання соціології міста полягає не тільки в описі соціальних процесів, а й у пропонуванні механізмів, що збалансують інтереси різних груп, створюють умови для конструктивного діалогу й мобілізації ресурсів, посилюють соціальну згуртованість та забезпечують урахування принципів екологічної сталості. При цьому цілі сталого розвитку постають як важливі суспільні орієнтири, здатні об'єднати різні сфери та соціальні групи для досягнення спільного блага. Реалізація Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [1] в контексті відбудови міст є складним, багаторівневим і тривалим процесом, що вимагає синергії державної волі, громадянської активності, міжнародної підтримки та наукового осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню сталого розвитку та його реалізації в Україні присвячено низку робіт. Так, згідно з І. Котовим, територіальні громади виступають як саморегульовані соціально-економічні системи, де сталий розвиток залежить від ефективної взаємодії всіх елементів управління, включаючи органи місцевого самоврядування та громадянське суспільство [6]. У дослідженні О. Лайко та Г. Граматік акцент зроблено на оцінці сталого розвитку міст і громад у контексті територіально-господарського співробітництва [7]. Науковці стверджують, що ефективно використання регіональних ресурсів та посилення міжмуніципальної співпраці є ключовими чинниками сталого розвитку. Особливу увагу приділено інституційним особливостям децентралізації в Україні, що створює передумови для економічної самодостатності громад [7]. К. Ілляшенко аналізує сталий розвиток міст крізь призму соціального партнерства між державою, бізнесом та громадою [3]. Ілляшенко визначає, що відсутність синхронізації еколого-економічних інтересів та розбалансування контрольних функцій державної влади створює системні суперечності в процесі планування та забудови територій. Це підкреслює необхідність комплексного підходу до управління міським розвитком, який враховує соціальні, економічні та екологічні чинники [3]. К. Редько та В. Мірошніченко акцентують увагу на оцінці виконання Цілей

сталого розвитку в Україні [10]. Вони зазначають, що ефективне досягнення цілей залежить від якості національної статистики та інтеграції міжнародних індикаторів у систему моніторингу. Автори підкреслюють важливість адаптації глобальних цілей до національного контексту та необхідність розширення спектра статистичних показників для ефективної оцінки прогресу [10]. В. Хаустова та Ш. Омаров розглядають концепцію сталого розвитку як нову парадигму розвитку суспільства [11].

Питанням сталого розвитку в контексті урбаністики теж присвячено низку робіт. Д. Анфілов аналізує інноваційні підходи до платформного урбанізму та відкритого урядування як засобів досягнення сталого розвитку міст [2]. Автор аналізує, як інтеграція технологій управління даними сприяє підвищенню прозорості, ефективності управління та активній участі громадян у прийнятті рішень [2]. І. Островський та Г. Стадник досліджують вплив цифровізації на сталий розвиток міст, зосереджуючись на концепції розумних міст [8]. Вони підкреслюють, що цифрові технології сприяють підвищенню ефективності управління ресурсами, соціальній інклюзії та екологічній стійкості. Автори пропонують індикатори для оцінки ефективності цифрових стратегій у міському управлінні [8]. А. Коваленко аналізує проблеми урбанізації та стратегічного планування сталого розвитку міст, а також підкреслює необхідність координації урбаністичних політик із цілями сталого розвитку ООН, що дозволяє знизити негативний вплив урбанізації на довкілля та соціальні системи [4]. Водночас бракує системного теоретико-соціологічного висвітлення цілей сталого розвитку в контексті урбаністичної соціології.

Формулювання цілей. Метою статті є обґрунтувати теоретико-соціологічні засади впровадження Цілей сталого розвитку (ЦСР) у процесі повоєнного відновлення українських міст, проаналізувати актуальні виклики урбанізації та запропонувати комплексні рішення на основі сучасних підходів у соціології міста і пов'язаних із нею міждисциплінарних практиках.

Виклад основного матеріалу. У питанні сталого розвитку міст та їхнього повоєнного відновлення важливу роль має відігравати залучення громадських ініціатив, розвиток інфраструктури та врахування соціальних, економічних та екологічних чинників. У цьому контексті постає необхідність комплексного впровадження ЦСР [12], оскільки вони слугують орієнтиром як для влади, так і для суспільства загалом. Кожна із цілей виконує свою функцію, що в сукупності може стати підґрунтям для успішного відновлення й розбудови українських міст, громад та суспільства в цілому.

Сучасна соціологія міста розглядає урбанізацію як процес, що не лише визначає просторову організацію суспільства, а й створює нові соціальні відносини та виклики. Український контекст накладає власні вимоги до стратегій відбудови, водночас інтегрує локальні міські простори у глобальну систе-

му урбанізації. Тому, якщо говорити про відновлення міст, необхідно зважати на загальносвітові тенденції, зокрема концепції глобального міста, розумного міста, права на місто, екологічної стійкості тощо.

Як слушно зазначають Н. Бреннер та С. Шмідт, сьогодні урбанізація не є виключно економічним процесом – вона пов'язана з політичною та соціальною боротьбою за право на місто, доступ до ресурсів та простору [16]. Державні інститути відіграють ключову роль у формуванні урбанізаційних процесів через регуляторні політики, інфраструктурні проекти та просторове планування [16], а в майбутніх повоєнних реаліях і через відновлення міст.

Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», визначає загальні орієнтири, які мають слугувати концептуальним і практичним дороговказом для формування державної політики та стратегії відновлення [1]. Указ Президента України виступає як офіційна рамка, яка демонструє міжнародним донорам, що Україна має чітке бачення розвитку відповідно до глобальних стандартів. Він є офіційним документом, що задає вектор розвитку країни до 2030 р., визначаючи цілі, пріоритети та механізми їх досягнення, і є орієнтиром для розроблення конкретних законодавчих актів, державних програм і бюджетного фінансування, що безпосередньо впливають на процеси відновлення міст, через це в нашому аналізі ми будемо спиратися саме на цей документ. Указ Президента інтегрує міжнародні зобов'язання України щодо досягнення ЦСР, що відповідає глобальній повістці ООН до 2030 р. [1].

Реалізація поставлених цілей інтегрує економічні, екологічні та соціальні пріоритети, сприяючи утвердженню суспільного блага, зростанню рівня добробуту й підвищенню соціальної згуртованості. Задекларовані цілі можуть бути втілені, зокрема, у контексті відновлення українських міст і громад.

Перша задекларована ціль, подолання бідності [1], – ключове завдання, яке постає перед державою і суспільством у процесі повоєнної відбудови. Бідність пов'язано не тільки з відсутністю матеріальних ресурсів, а й з обмеженими можливостями доступу до ринку праці, освіти, медичних послуг, а також із відчуженням значних груп населення від економічних і соціальних інститутів. У післявоєнному просторі міста це завдання ускладнюється тим, що воєнні дії частково знищили виробничі потужності та інфраструктуру, а значна частина громадян стали вимушено переміщеними особами, втратили житло та засоби до існування. Подолання бідності у сталому розвитку повоєнних міст має постати комплексом заходів, що охоплюють створення робочих місць у процесі відбудови, механізми адресної державної допомоги найбільш незахищеним верствам населення, залучення ресурсів міжнародних партнерів та надання пільг на житло для ветеранів, як це відбулося в США після Другої

світової війни. Так, Закон про військові пільги в США (GI Bill, 1944) [30] надавав ветеранам доступні іпотеки, стимулюючи масове будівництво приватних будинків. У поєднанні із зонуванням та діяльністю Федерального житлового управління це створювало умови для формування «середнього класу» в передмістях [24].

Економічна модернізація та технологічні інновації не усувають ризиків соціальної нерівності та культурної уніфікації. Джентрифікація, витіснення вразливих груп, екологічні загрози, цифровий розрив тощо – ці проблеми вже сьогодні актуальні для мегаполісів, і вони неминуче постануть перед українськими містами у процесі їхньої відбудови. Ефективна урбаністична стратегія, що орієнтується на цілі сталого розвитку, має враховувати не лише виміри простору й архітектури, а й взаємопов'язані соціальні, економічні та культурні процеси. Дослідження Річарда Сеннетта [28; 29], Шерон Зукін [33], Річарда Флориди [19] та інших авторів вказують, що архітектурні та дизайн-проектні рішення впливають на способи взаємодії людей з міським середовищем. Так, Сеннетт у своїх працях, зокрема в «The Conscience of the Eye» (1990) [28] та «Flesh and Stone» (1994) [29], аналізує, як модернізм, протестантська етика та плани нейтралізації простору призводять до створення стерильних, анонімних міських ландшафтів, що суперечать природним потребам людини у соціальній взаємодії та автентичності. Проте концепція «право на місто», запропонована Анрі Лефевром [25] та розвинена Девідом Гарві [22], вказує на необхідність демократизації міського простору, де мешканці мають не лише доступ, а й активну участь у формуванні міського середовища.

Досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства [1] набуває особливої актуальності в контексті руйнування сільськогосподарських територій та логістики. Якщо принаймні частина населення відчуває дефіцит продуктів харчування, це стимулює нерівність і міграційні процеси. Розвиток кооперації між дрібними фермерами, запровадження державних і міжнародних програм підтримки постраждалих регіонів – важливі умови збереження соціальної рівноваги. Налагоджене функціонування аграрного сектору й продовольча безпека є складниками стабільного суспільного порядку в містах.

Зауважимо, важливою концепцією сучасної урбаністики постає планетарна урбанізація (Бренер, Шмідт), згідно з якою традиційні межі між містом і селом розмиваються, а всі простори, незалежно від їх функціонального призначення, стають частиною єдиного глобального урбаністичного процесу [16]. Такий підхід дозволяє розглядати територіальні перетворення як частину глобальних метаболічних процесів, що мають величезний вплив на соціально-економічну організацію суспільства.

Третя ціль, а саме забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці [1], висвітлює важливу детермінанту суспільного розвитку, яка посилюється внаслідок воєнних травм і руйнувань. Здоров'я людини значною мірою формується соціальними факторами: доступністю медичних закладів, рівнем освіти, умовами праці й побуту, ступенем соціальної інтегрованості та підтримки. У післявоєнний період посилиться суспільний запит на реабілітацію ветеранів і цивільних осіб, які зазнали фізичних та психологічних травм. Здатність держави та місцевих громад організувати якісну систему охорони здоров'я, включно з психологічною підтримкою, безпосередньо впливає на рівень соціальної згуртованості та загальну стабільність.

Сучасне міське середовище створює численні психологічні виклики, що впливають на психічне здоров'я та якість життя людей [14]. Висока густота населення, поверхневі соціальні контакти та постійний інформаційний потік можуть призводити до відчуття ізольованості, стресу, тривоги та депресії. У цьому контексті особливо важливо забезпечити здоровий спосіб життя як одну з ключових цілей сталого розвитку. Добре спроектовані міські простори, що сприяють фізичній активності, соціальній взаємодії та зниженню рівня стресу, можуть значно покращити психічне благополуччя. Врахування психологічних потреб населення під час планування міського середовища сприятиме створенню комфортних і безпечних просторів, де люди можуть підтримувати здоровий спосіб життя, формувати соціальні зв'язки та зберігати психоемоційний баланс.

Забезпечення всеохопної та справедливої якісної освіти й заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх [1] – ціль, що оприявнює тісний зв'язок між рівнем освіти та мобільністю індивіда в суспільстві. Відсутність доступу до якісної освіти поглиблює соціальну нерівність, обмежує можливості особистісної реалізації та створює передумови для маргіналізації. У ситуації поствоєнного відновлення значна частина шкіл, університетів і наукових інституцій потребують матеріально-технічного оновлення і кадрових ресурсів. Безперервність освіти та перепідготовка дорослого населення, зокрема ветеранів, набувають нового значення, адже значна частина кваліфікованих працівників могла змінити місце проживання або взагалі втратити робочі місця.

Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат [1] особливе в умовах війни тим, що жінки нерідко беруть на себе відповідальність за економічне виживання родини, а також стикаються з додатковими ризиками, такими як зростання загрози домашнього насильства, дискримінація на ринку праці. Розширення прав жінок у політичній сфері, підтримка жіночого підприємництва, а також ефективна протидія на-

сильству можуть істотно сприяти соціальній стабільності та підвищенню загальної ефективності процесів відбудови.

Наступна ціль, а саме забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією [1], у соціологічному вимірі відображає роль базових комунальних послуг у підтриманні гігієни та здоров'я. Водопостачання, особливо у зруйнованих містах, де пошкоджено мережі, стає критичним чинником запобігання спалахам інфекцій та підтримання нормальних умов життя населення. Такі складові інфраструктури, як каналізація та очисні споруди, є водночас і економічним, і соціальним ресурсом: вони впливають на те, як населення взаємодіє з міським простором, формуючи або підживляючи довіру до місцевого самоврядування.

Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх [1] особливо актуальне в умовах руйнування енергетичної інфраструктури. Енергетичні проблеми загрожують економічними збиткам та суспільною дестабілізацією, оскільки звичний міський ритм життя неможливий без електроенергії, тепла і світла. Перехід до відновлюваних джерел енергії корелює з екологічним дискурсом і логікою сталості: сонячна та вітрова енергетика здатні доповнювати традиційні системи та робити міста більш стійкими до можливих руйнувань під час надзвичайних ситуацій чи воєнних дій.

Восьма ціль, сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх [1], наголошує на важливості економічного піднесення та вкорінення принципів справедливої оплати праці. Рівень зайнятості прямо впливає на процеси стратифікації, розширення соціальних ліфтів і формування стабільних соціальних інститутів. Повоєнна відбудова може стати поштовхом для створення численних робочих місць, зокрема в будівництві, логістиці, сферах соціального й медичного забезпечення.

Пріоритетним напрямом для українських міст є розвиток малого та середнього бізнесу, оскільки великі промислові підприємства поступово втрачають роль структур, що перебувають в основі міста. У цьому контексті концепція креативної економіки [19] набуває особливої актуальності, оскільки вона передбачає залучення висококваліфікованих працівників, стартапів та креативних індустрій у розвиток міського середовища.

У 1990–2000-х рр. концепція креативного класу Річарда Флориди стала одним з основних чинників у формуванні сучасного міського ландшафту [19]. Флорида стверджує, що економічний успіх міста залежить від здатності приваблювати креативних професіоналів, що працюють у високотехнологічних, дизайнерських, наукових та мистецьких галузях, і вводить поняття «3Т» (Technology, Talent, Tolerance) як ключових факторів міської привабливості

[28, с. 223]. Цей підхід у розвитку міст сприяв виникненню спеціалізованих стартап-кластерів, коворкінгів, фестивалів та інших форм культурної інфраструктури, які, однак, часто супроводжуються процесами джентрифікації, що ведуть до витіснення менш заможних верств населення та знищення автентичності історичних районів.

Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохопній і сталій індустріалізації та інноваціям [1] у соціологічному вимірі охоплює поняття модернізації та індустріального прогресу. Міста, що постраждали від воєнних дій, отримують шанс відбудуватися за принципами сучасних інноваційних технологій, упроваджуючи концепції «розумних міст» і цифрової логістики. На символічному рівні нові мости, дороги, промислові об'єкти перетворюються на маркери колективного відродження, водночас підвищуючи соціальну солідарність. Відзначимо, що будь-яка модернізація індустрії передбачає підготовку спеціалістів, зміну структури зайнятості й реформування освітніх програм, що є доволі тривалим процесом і вимагає послідовного підходу.

М. Маклюєн у своїй концепції «глобального села» наголошує, що цифрові комунікації створюють нові можливості для локальної взаємодії у межах глобальної економіки [28, с. 89]. Для українських міст на сучасному етапі це означає необхідність розвитку цифрової інфраструктури, упровадження платформ електронного самоврядування, підтримки малого бізнесу через цифрові ринки. Цифровізація є ключовим аспектом сучасного урбанізму. Використання технологій розумного міста дозволяє оптимізувати транспорт, комунальні послуги, громадську безпеку [31, с. 67]. Наприклад, в іспанській Барселоні впроваджено платформу Decidim, яка дозволяє мешканцям брати участь у прийнятті міських рішень, а в Україні стрімко розвивається застосунок «Дія», влучний слоган якого – «Держава в смартфоні», та «Київ Цифровий» – офіційний мобільний застосунок для киян.

Власне, інтеграція цифрових технологій у міську інфраструктуру призвела до виникнення таких явищ, як «розумні міста» (smart city) та «спостережуване місто» (surveilled city). Використання сенсорних мереж, камер спостереження, аналізу big data та платформ електронного урядування дозволяє підвищити ефективність комунальних послуг, оптимізувати транспортні системи та створити умови для цифрової демократії. Водночас ці технологічні рішення супроводжуються ризиками монополізації даних, порушенням приватності та поглибленням цифрового розриву між різними соціальними групами.

Десята ціль, скорочення нерівності [1], відображає фундаментальну проблему, оскільки нерівність може виявлятися як у доступі до медичних, освітніх послуг, так і в можливостях для економічної діяльності. Війна призводить до того, що деякі міста зазнають більших руйнувань, а отже, їхні відновлення

й темпи розвитку відстають від більш безпечних регіонів. Завдання держави та громадянського суспільства, серед іншого, створити механізми регіонального вирівнювання й адресної підтримки, аби люди в місцях найбільших руйнувань могли не потерпати від нерівності.

Завдяки розвитку телекомунікаційних мереж сучасне місто перетворилося на простір потоків [18], де фізична відстань втрачає своє значення, а важливими стають контакти, інформація та онлайн-зв'язки. Однак такі технологічні інновації супроводжуються і новими викликами, серед яких цифровий розрив, питання приватності, авторитарного контролю та монополізації даних. Інтеграція інформаційних технологій у міське управління дозволяє спростити та підвищити ефективність комунальних послуг, забезпечити прозорість місцевого самоврядування та залучити громадян до процесів прийняття рішень.

Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів [1] – ціль сталого розвитку, яка теж резонує з проблематикою повоєнного відновлення. Міський простір постає як складний комплекс відносин, інфраструктурних об'єктів і символічних смислів, що визначають колективну ідентичність мешканців. Відкритість передбачає залучення громадян до процесів прийняття рішень та прозорість управління. Безпека охоплює не тільки протидію злочинності чи можливим військовим загрозам, а й формування комунальної злагоди й солідарності. Повоєнні міста можуть скористатися нагодою перезавантаження, упроваджуючи нові типи забудови, які унеможливають хаотичне або, навпаки, формально-технократичне розширення без урахування соціокультурних факторів, та дають змогу раціональніше використовувати простір, а також розвивають сталий міський транспорт і зелені зони.

Дванадцята ціль, забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва [1], відбиває тезу про необхідність зменшення екологічного та ресурсного тиску на довкілля. У післявоєнній відбудові міста проблема надмірних відходів постає особливо гостро, оскільки зруйновані будівлі та військова техніка створюють додаткові навантаження на екологію, а велика частина територій замінована. Розчищення та розмінування територій постають одними з основних викликів. Водночас запровадження енергоощадних технологій, систем роздільного збору сміття тощо передбачає формування нових культурних патернів поведінки та виховання у громадян екологічної відповідальності.

Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками [1] – ціль сталого розвитку, що теж знаходить своє відображення в контексті відбудови міст. Відсутність належної екологічної політики під час відновлення може призвести до відтворення неефективних і екологічно шкід-

ливих моделей виробництва. У цьому контексті необхідними стають мінімізація викидів, термомодернізація будівель, розвиток зелених зон.

Відбудова міст після війни не може відбуватися без урахування екологічних аспектів. Розвиток зеленої інфраструктури, адаптація міського простору до змін клімату та зменшення техногенного навантаження на міста є ключовими завданнями сталого розвитку. Зокрема, сучасному місту необхідне створення «зелених маршрутів» та розширення доступу до природних зон. Як зазначалося, концепція планетарної урбанізації [16] вказує на те, що межі між містом та сільською місцевістю стають все менш чіткими, що має велике значення для відбудови українських територій. Урбанізація проявляється в багатьох формах, що не зводяться лише до традиційних мегаполісів. Сучасні урбаністичні процеси охоплюють також периферійні, сільські та навіть природні території [19]. Таким чином, урбанізація охоплює всю планету, включаючи навіть віддалені райони, які залучені до глобальних економічних мереж. Розвиток гібридних просторів, які поєднують міські та сільські функції, дозволяє зробити міста більш стійкими до майбутніх криз, а водночас більш екологічними.

Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку [1] стосується приморських регіонів України, які потерпають не лише від бойових дій і мінування акваторій, а й від проблем забруднення. У контексті відбудови постає завдання очистити береги від артефактів війни та інших забруднень, відновити робочі місця в секторі морської економіки та сформувати екологічну свідомість у місцевого населення і бізнесу. Раціональне використання морських ресурсів вимагає погоджених дій як на національному, так і міжнародному рівнях, оскільки морська екосистема не обмежується державними кордонами й потребує глобальної координації.

Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їхньому раціональному використанню [1] – ціль, яка загострюється внаслідок масованого застосування важкого озброєння, руйнування лісів та сільськогосподарських угідь. Ліси й родючі ґрунти – важливі чинники довгострокового добробуту, і втрата їх може спричинити серйозні зміни в локальній екосистемі та структурі зайнятості населення, зокрема в передмістях. Відновлення природних екосистем сприяє також формуванню позитивних колективних настроїв, особливо якщо населення залучається до програм лісовідновлення чи рекультивації земель.

Сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях [1] – ціль, що безпосередньо перегукується з концепцією соціального капіталу, довіри та демократії. Повоєнне відновлення міст неможливе без ефективного управління і прозорої діяльності державних структур, адже ко-

рупція та бюрократична недосконалість можуть звести нанівець усі зусилля з відбудови. Соціальна згуртованість значною мірою залежить від спроможності суспільства гарантувати справедливість і забезпечувати правосуддя. Відкрите суспільство базується на принципах плюралізму, толерантності та прав людини, які мають бути вплетені у практику повсякденних соціальних взаємодій.

Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку [1] – ціль, що підкреслює важливість міжнародної солідарності, обміну досвідом та інвестиціями. Сучасні суспільства тісно взаємопов'язані, а ефективна відбудова й досягнення сталих результатів вимагають залучення різних акторів. Глобальні партнерства варто розглядати не лише як фінансову підтримку, а й як можливість отримати передові технології, навчальні програми, методичну допомогу й інституційну експертизу.

Як наголошує І. Валлерстайн, світова економіка є системою накопичення капіталу, у межах якої ключовими суб'єктами є транснаціональні корпорації, фінансові центри та глобальні міста [32, с. 67]. Ця тенденція впливає на сучасні урбаністичні процеси, включаючи конкуренцію між містами за інвестиції, інтелектуальний капітал та нові технології. Одним із найбільш впливових концептів 1990-х рр. стало поняття «глобального міста», запропоноване Саскією Сассен (1991). Дослідниця детально аналізує, як економіка, що базується на фінансах та послугах, перетворює окремі міста на стратегічні вузли світової системи [27]. Завдяки концентрації штаб-квартир міжнародних банків, транснаціональних корпорацій, бірж, агентств «креативних» та консалтингових послуг ці міста стають центрами управління транскордонними потоками капіталу, товарів і талантів. У цьому контексті фінансовий сектор виступає як ядро глобальних міст, а телекомунікаційні технології, незважаючи на очікування децентралізації, сприяють агломерації управлінських функцій. Таким чином, глобалізація призводить до парадоксу: з одного боку – розосереджується виробнича діяльність, з іншого – концентруються контрольні функції в декількох ключових центрах [1, с. 6].

Таким чином, відбудова українських міст після війни постає як інженерним та фінансовим завданням, так і суспільним процесом, що зумовлює переосмислення усталених моделей розвитку. Кожен крок у напрямі реконструкції має водночас прокладати шлях до зменшення нерівності, підвищення соціальної відповідальності, забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю, утвердження прав і свобод громадян, зокрема права на місто (за Лефєбром [25]) та зміцнення демократичних інституцій.

Висновки. На тлі масштабних викликів та руйнувань, зумовлених війною, а також економічними, технологічними, культурними та екологічними транс-

формаціями, відбудова українських міст після війни вимагає не лише суто технічних чи інфраструктурних рішень, а й комплексного підходу з урахуванням ЦСР. Інтегровані стратегії, що поєднують модернізацію економіки, соціальну інклюзію, боротьбу з нерівністю, збереження культурної ідентичності, раціональне використання ресурсів, екологічну стійкість тощо, відкривають можливість розробляти гнучкі та життєздатні сценарії відновлення. У межах демократичних принципів та активної участі громадян, такі моделі можуть одночасно стимулювати економічне зростання, забезпечувати якісну освіту й медицину, скорочувати нерівність і формувати екологічно дружні умови проживання. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» постає одним із ключових документів у цих процесах, оскільки документ встановлює офіційну державну стратегію для відбудови, визначає орієнтири для сталого та інклюзивного розвитку міст, сприяє залученню міжнародної допомоги та партнерств, слугує основою для впровадження нових підходів до просторового планування та забезпечує механізми контролю й оцінки ефективності політики відновлення.

Сучасна урбаністична соціологія, зосереджуючись на багатовимірному аналізі цифровізації, джентрифікації, екологічних криз, соціальних протестів тощо, пропонує міждисциплінарне підґрунтя для інноваційних підходів, які гармонізуються з зеленими технологіями і принципами креативної й циркулярної економіки. Комплексне вивчення соціальних укупів з економічними, культурними і технологічними факторами життя міста дає змогу виробляти управлінські рішення, спрямовані на подолання бідності, забезпечення гендерної рівності, гідної праці, міцної інфраструктури тощо. Таким чином, соціологічна рефлексія стає ключовим інструментом для формування відповідальних, справедливих і стійких моделей міського розвитку.

Відновлення українських міст має спиратися на синтез принципів сучасної урбаністики, соціологічного знання і громадянської активності, з урахуванням глобальних процесів та локальних особливостей. Цілі сталого розвитку, зокрема акценти на якісній освіті, енергоефективності, здоровому способі життя, збереженні довкілля тощо, створюють цілісну матрицю для вироблення нових парадигм міського простору. Результатом такої інтеграції має стати більш відкрите, технологічно розвинене, екологічно й соціально збалансоване міське середовище, здатне ефективно реагувати на виклики сучасності та гарантувати належну якість життя всім громадянам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України № 722/2019 від 30.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (дата звернення: 31.01.2024).

2. Анфілов Д. Ю. Сталий розвиток міст: відкрите урядування та інноваційний підхід для платформного урбанізму. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С. 9–18.
3. Ілляшенко К. В. Сталий розвиток міста як результат соціального партнерства держави, бізнесу та громади. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6. С. 238–242.
4. Коваленко А. О. Урбанізація і стратегічне планування сталого розвитку міст. Економіка регіонів. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2017. № 4. С. 67–77.
5. Коваленко А. О. Урбанізація та сталий розвиток: можливості стратегічного планування. Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика : тези доп. III міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 листоп. 2017 р.) Київ ; Тернопіль : Бескиди, 2017. С. 105–108. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9f184d72-fd9d-41e7-b06f-d1dc66a5f432/content> (дата звернення: 31.01.2024).
6. Котов І. В. Теоретичні основи управління сталим розвитком територіальних громад. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 83–88.
7. Лайко О. І., Граматік Г. П. Оцінка сталого розвитку міст і громад в контексті територіально-господарського співробітництва. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2020. № 3. С. 20–29.
8. Островський І. А., Стадник Г. В. Сталий розвиток в цифровій економіці: стратегії, виклики та індикатори розвитку «розумних» міст. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 157–162.
9. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. *UNDP*. 2018. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku> (дата звернення: 31.01.2024).
10. Редько К. Ю., Мірошніченко В. Р. Дослідження сталого розвитку в Україні: оцінка стану виконання цілей. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2022. № 22. С. 5–13.
11. Хаустова В., Омаров Ш. Концепція сталого розвитку як парадигма розвитку суспільства. *Проблеми економіки*. 2018. № 1. С. 265–273.
12. Цілі сталого розвитку. Індикатори для України / Держ. служба статистики України. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/> (дата звернення: 31.01.2024).
13. Цілі сталого розвитку: завдання та індикатори. *UNDP*. 2017. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/SDG-leaflet-ukr_F.pdf (дата звернення: 31.01.2024).
14. Шкуров Є. Міський простір та психологічне благополуччя. *Вектори соціальної, організаційної та економічної психології* : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 лют. 2024 р.). Київ : ДТЕУ, 2024. С. 332–336.
15. Якименко І., Петрашко Л., Димань Т. та ін. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти. Київ : НУХТ, 2022. 337 с.
16. Brenner N., Schmid C. Towards a new epistemology of the urban? *City*. 2015. № 19. P. 151–182. doi: <https://doi.org/10.1080/13604813.2015.1014712>.

17. Castells M. The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban-Regional Process. Oxford : Blackwell, 1989. 408 p.
18. Castells M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford : Blackwell, 2010. 597 p.
19. Florida R. The Rise of the Creative Class. New York : Basic Books, 2012. 512 p.
20. Gottdiener M., Hutchison R. The new urban sociology. 4rd ed. Boulder : Westview Press, 2011. 456 p.
21. Hall P. Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century. Oxford : Blackwell, 2016. 192 p.
22. Harvey D. Social Justice and the City. London : Edward Arnold, 1993. 336 p.
23. Hurova I. V., Shkurov Y. V. Man in Digitized Urban Socio-Cultural Space. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2023. Vol. 24. P. 75–87. doi: <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i24.295321>.
24. Jackson K. T. Crabgrass Frontier: The Suburbanization of the United States. New York : Oxford University Press, 1985. 396 p.
25. Lefebvre H. Writings on Cities. Oxford : Blackwell, 2000. 250 p.
26. McLuhan M. Understanding Media. The extensions of man. London ; New York : MIT Press, 1994. 396 p.
27. Sassen S. The Global City: New York, London, Tokyo. Princeton ; New Jersey : Princeton University Press, 1991. 410 p.
28. Sennett R. The conscience of the eye: The design and social life of cities. New York : Alfred A. Knopf, 1990. 284 p.
29. Sennett R. Flesh and Stone. New York : W. W. Norton, 1994. 431 p.
30. Servicemen's Readjustment Act of June 22, 1944. URL: <https://www.archives.gov/milestone-documents/servicemens-readjustment-act> (Last accessed: 31.01.2024).
31. Townsend A. Smart Cities: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia. New York : W. W. Norton, 2013. 320 p.
32. Wallerstein I. World-systems analysis: An introduction. Durham : Duke University Press, 2004. 128 p.
33. Zukin S. Naked City: The Death and Life of Authentic Urban Places. Oxford : Oxford University Press, 2010. 313 p.

REFERENCES

1. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrayiny na period do 2030 roku. Ukaz Prezydenta Ukrayiny. № 722/2019 vid 30.09.2019 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.
2. Anfilov, D. (2023). Stalyy rozvytok mist: vidkryte uryaduvannya ta innovatsiynyy pidkhid dlya platformnoho urbanizmu. *Pidpryyemnytstvo i torhivlya – Enterprise and trade*, 39, 9–18 [in Ukrainian].
3. Illyashenko, K. V. (2009). Stalyy rozvytok mista yak rezul'tat sotsial'noho partnerstva derzhavy, biznesu ta hromady. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu – Bulletin of Khmelnytskyi National University*, 6, 238–242 [in Ukrainian].

4. Kovalenko, A. O. (2017). Urbanizatsiya i stratehichne planuvannya staloho rozvytku mist. *Ekonomika rehioniv. Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu – Economy of regions. Economic Bulletin of the National Mining University*, 4, 67–77 [in Ukrainian].
5. Kovalenko, A. O. (2017). Urbanizatsiya ta stalyy rozvytok: mozhlyvosti stratehichnoho planuvannya. *Rehional'na polityka: istoriya, polityko-pravovi zasady, arkhitektura, urbanistyka: proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference*. Kyiv; Ternopil': Beskydy, 105–108 [in Ukrainian].
6. Kotov, I. V. (2023). Teoretychni osnovy upravlinnya stalym rozvytkom terytorial'nykh hromad. *Pravo ta derzhavne upravlinnya – Law and public administration*, 3, 83–88 [in Ukrainian].
7. Layko, O. I., Hramatik, H. P. (2020). Otsinka staloho rozvytku mist i hromad v konteksti terytorial'no-hospodars'koho spivrobotnytstva. *Ekonomichnyy zhurnal Odes'koho politekhnichnoho universytetu – Economic Journal of Odessa Polytechnic University*, 3, 20–29 [in Ukrainian].
8. Ostrovs'kyy, I. A., Stadnyk, H. V. (2024). Stalyy rozvytok v tsyfrovii ekonomitsi: stratehiyi, vyklyky ta indykatory rozvytku «rozumnykh» mist. *Ekonomichnyy prostir – Economic space*, 189, 157–162 [in Ukrainian].
9. Peretvorennya nashoho svitu: Poryadok dennyy u sferi staloho rozvytku do 2030 roku. (2018). *UNDP*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyy-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku> [in Ukrainian].
10. Red'ko, K. Yu., Miroshnychenko, V. R. (2022). Doslidzhennya staloho rozvytku v Ukrayini: otsinka stanu vykonannya tsiley. *Svitove hospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny – World economy and international economic relations*, 22, 5–13 [in Ukrainian].
11. Khaustova, V., Omarov, Sh. (2018). Kontseptsiya staloho rozvytku yak paradyhma rozvytku suspil'stva. *Problemy ekonomiky – Problems of economy*, 1, 265–273 [in Ukrainian].
12. Tsili staloho rozvytku. Indykatory dlya Ukrayiny. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny*. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/> [in Ukrainian].
13. Tsili staloho rozvytku: zavedennya ta indykatory. (2017). *UNDP*. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/SDG-leaflet-ukr_F.pdf [in Ukrainian].
14. Shkurov, Y. (2024). Mis'kyy prostir ta psykholohichne blahopoluchchya. In *Vektory sotsial'noyi, orhanizatsiynoyi ta ekonomichnoyi psykholohiyi: proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference*. Kyiv: DTEU, 332–336 [in Ukrainian].
15. Yakymenko, I., Petrashko, L., Dyman', T. et al. (2022). Stratehiya staloho rozvytku: Yevropeys'ki horyzonty. Kyiv: NUKHT [in Ukrainian].
16. Brenner N., Schmid C. (2015). Towards a new epistemology of the urban? *City*. 19, 151–182. <https://doi.org/10.1080/13604813.2015.1014712>

17. Castells, M. (1989). *The informational city: Information technology, economic restructuring, and the urban-regional process*. Oxford: Blackwell.
18. Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Oxford: Blackwell.
19. Florida, R. (2012). *The rise of the creative class*. New York: Basic Books.
20. Gottdiener, M., Hutchison, R. (2011). *The new urban sociology* (4th ed.). Boulder: Westview Press.
21. Hall, P. (2016). *Cities of tomorrow: An intellectual history of urban planning and design in the twentieth century*. Oxford: Blackwell.
22. Harvey, D. (1993). *Social justice and the city*. London: Edward Arnold.
23. Hurova, I. V., Shkurov, Y. V. (2023). Man in digitized urban socio-cultural space. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 24, 75–87. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i24.295321>
24. Jackson, K. T. (1985). *Crabgrass frontier: The suburbanization of the United States*. New York: Oxford University Press.
25. Lefebvre, H. (2000). *Writings on cities*. Oxford: Blackwell.
26. McLuhan, M. (1994). *Understanding media: The extensions of man*. London; New York: MIT Press.
27. Sassen, S. (1991). *The global city: New York, London, Tokyo*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
28. Sennett, R. (1990). *The conscience of the eye: The design and social life of cities*. New York: Alfred A. Knopf.
29. Sennett, R. (1994). *Flesh and stone*. New York: W. W. Norton.
30. Servicemen's Readjustment Act of June 22, 1944 URL: <https://www.archives.gov/milestone-documents/servicemens-readjustment-act>.
31. Townsend, A. (2013). *Smart cities: Big data, civic hackers, and the quest for a new utopia*. New York: W. W. Norton.
32. Wallerstein, I. (2004). *World-systems analysis: An introduction*. Durham: Duke University Press.
33. Zukin, S. (2010). *Naked city: The death and life of authentic urban places*. Oxford: Oxford University Press.

Shkurov Yevhen Vladlenovych – PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Journalism and Advertising, State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine.

THE SOCIETAL ASPECT OF IMPLEMENTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN POST-WAR URBAN RECONSTRUCTION

This article analyses post-war urban reconstruction through the lens of sustainable development and urban sociology, considering socio-cultural, economic, and environmental

aspects. It examines the challenges of urbanisation (gentrification, digitalisation, environmental threats, etc.) and innovative approaches to addressing them, with a focus on complexity, interdisciplinarity, and the role of public policy.

Keywords: sustainable development, urban sociology, post-war reconstruction, urbanisation, social inclusion, urban planning, Ukraine.

